

Kültür

S Ü T U N L A R I

Yahya Kemal vâsfinda

TT-583286

— İki sevgiliye —

Yazan:

Fazıl Ahmed Aykaç

Ne (Olimpos) tepesinde (Zefs) gördüm, ne eski İyonya yalvarında şair Homiros'a rastladım! Hatta bir zaman Paris kahvelerinde zevk ve san'at prensliği eden (J. Moreas'ı) dahi tanımış değilim. Lâkin ne zarar? Bana bunları hiç aratmayan bir aşınaya malikim. Çünkü İstanbul otuz yıla yakın bir zamandan beri emsalsiz bir şetafet pınarı vardır. Kâh Çırcır suyu kadar duru akan, kâh fevvereleşip fışkıran bir kaynak. İmbikten geçmiş gibi berrak ve bilhür emdamlı geçişliyerler gibi atılğan bir tabiat...

Seziyorsunuz ki Yahya Kemal'den bahsediyorum. Beyazıt camlinin serinlikleri ve güvercinleri gibi, Süleymaniyenin şadırvanı ve minareleri gibi bir Yahya Kemal... Hatta Emîrgânını, Kancıcanın habacan çınarlarını andırarak, Boğazın körfezine, mihrâbâdına Yuşa tepesine benzeyen bir Yahya Kemal...

Şu benzetişleri hayli çoğaltabiliriz. Lâkırda olsun, edebiyat yapalım diye değil, çünkü bu pek değersiz bir iştir. Tam aksine olarak, yani onu iyi anlayalım ve doğru anlatabilelim diye... Yahya Kemal'in kafasını, sırf millî kültür bakımından düşündüğümüz, bir anda onu niçin - meselâ - Topkapı sarayına, yahud Evkaf müzesine benzetmiyelim? Bu pek yerinde - ancak tamamlanması iktiza eden - bir görüş olurdu. Zira Yahya Kemal'de şark hazineleri kadar zengin bir de garb irfanı vardır ve zaten onun bu kadar iyi şark sezginliği oradan gelir. Meşhur Profesör (Brown'ın) eşsiz İran anlayışı, gene kendî İngiliz kültüründen çıktığı gibi...

Yunan mitolojisi bize efsane diye naklediyor: Zefs tanrı, bir elile nektar dedikleri iksiri içermiş, öbürü ile de yeryüzüne yıldırım savurmuş. En büyük Eskiçağ destansı ise dünyaya kapalı gözleri ile bütün geleceği görmüş. Kendisi bu âlemi bıraktığı gündenberi cihanın şairleri onu anıyor. Hatırası, asırların asırlara uzattığı bir çelenge döndü. Gelen geçen nesiller, onu omuzları üstünde taşımaktadır. Ebediyete doğru yol alan bir ihtifal kervanı halinde...

J. Moreas'a gelince: Nasıl, koskoca çarşının göbeğinde bir bedesten, onun da filân köşeciğinde küçücük bir dükân vardır ki sayılı müşterileri, yalnız çok ince zevk zenginleri ve bilgünleridir; Fransız edebiyatının milyarlar dolu pazarında da bu şairin yeri odur. Malarmé gibi, Valéry gibi...

İşte Yahya Kemal de en önce bu ustalar ustası ileri adamiara benzedi ve işe öyle başladı. Lâkin bugün benim yaşama eren neslin üzerine serdiği gölge Fransız şairininkinden hem daha geniş, hem daha uzundur. Torunlarımızın torunları, başlarını bugünlere rahat rahat çevirmek için vakit bulurlarsa bizim nesillerin başbuğu diye Yahya Kemal'i göreceklere sanıyorum. Bazılarımızın onda kusur diye cimbızlamak istediği nice noktaya geleceğin çok değer vereceği inanındayım. O yüzdendir ki Türk edebiyatında Yahya Kemal'i kendime tek mürşid bildim ve ona güvenim her gün daha sağlamlaştı. Niçin? Böyle bir sorguya, şöyle böyle otuz yıldır, hem dilim, hem de kalemimle parça parça cevaplar veriyorum. Yalnız açık söyleyeyim ki bütün bu söylediklerimi ve söyleyeceklerimi ancak ona dair düzenlemek istediğim bir kitabın hazırlıkları sayarım. Çünkü Yahya Kemal'i o kadar çok beğenirdim ve onun dili üstünde hiç bir türkçe görmem... Yazımın başına koyduğum esatirî isimleri ne sebeble kullandığımı şimdi anlıyorsunuz değil mi? Evet öyledir tamamiyle öyle! Benim imanım bu!..

Hemen hepimiz, şu fikir, bu nazariye filân gibi çürük rivayetlere bağlıyız. Hem çürük, hem de yaydurmalar... Halbuki Yahya Kemal, şiirde «modayı» değil, «yaşıyan ve yaşatan özü sezer ve şaşmaz bir isabetle, değişiklikler ortasında sabit kalan bu cevherli seçmek ve yakalamak sırrını bilir. Kemal, deniz gibidir. Üstündeki kırışıklar, ne olursa olsun yekpareliği bozulmaz ve tükenmez... Biz çok defa (oparlöre) benziyoruz. (Ah, şu frenk kelimelerinden ne kadar tiksiniyorum; bunu da istemiye istemiye kullandım!) Evet o çığırkan boruya benziyoruz ve onun gibi kalın ve ablak konuşuyoruz. Yahya Kemal'e rüzgâr gibi esiyor, nesim olarak da, bora halinde de...

Biz sanırdık ki şiir, üzerine yalnız güzel hayaller, muntazam fikirler ve mükemmel mısralar dizili bir tesbihtir. Bu anlayış eksik ve (burjuva) bir anlayıştı. Yani orta halli bir duyuş ve düşünüş mahsulü... Bu tıpkı, «mimarî demek Taksimde kaloriferli apartıman yapmaktır» demeye benzerdi. Bu tıpkı zarafetli, balo esbabı, yapma çiçek, tek gözlek ve danslı çay sanmak gibi bir zevk düşkünlüğünün ve görgü yoksulluğunun ifadesiydi. O sebebledir ki en ileri gelenlerimiz bile nazma firakla, istanbulun arası züppe bir kılık vermeği Avrupalılıktır sandı. Halbuki Yahya Kemal meseleyi büsbütün başka türlü anlamıştır. Onda şiir, tabiatın öz sesidir ve san'atın ta kendisi. Şöyle böyle bir yapmacık değil! Okuyalım:

«Körfezdeki durgun suya bir bak, güreceksin
Geçmiş gecelerden birli yatmakta derinde.
«Mchtab, ırî güller ve senin en güzel aksin
«Velhasıl o ru'ya duruyor yerli yerinde»
Gene okuyalım:
«Kandilli yüzerken uykularda
«Mehtabı sürükledik sularda»
«Hulya tepeler, hayal ağaçlar
«Durgun suda dinlenen yamaçlar»
Yahya Kemal, sade olarak yüksek ve tekeilüfsüz olarak derindir:

«İnsanlar anlaşıldı, hayatın da sırrı yok!»

«Şehrîn eleminden en uzak merhaledeydim.»

«Fanileri gökten ayıran perdeye deydim.»

«Mademki deniz ruhuna sır verdi senden»

«Çık kurtul o dar varlığının hendesinden!»

Türkçeyi kimde bu kadar tortusuz, nerede bu kadar şeffaf ve asil gördük?

Yahya Kemal'in muhayyilesi, hayal perendeciliğinden ve zevki kelime tokkabazlığından daima tiksiniştir. Bizim nice zaman büyük şairlik sandığımız şeylere o öğreterek baktı. Hatta bunlarda zekâ iffetine uygun düşmiyen değersiz bir el çabukluğu bile gördü. Mısralardan bir atlına tahtası yaparak bir sıçrayışta Zühalin halkalarını yakalamak, ikincisinde Kehkeşanın cüsesine binmek ona şiir değil, panayır tuhaflığı gibi görünüyordu. Kâinatı bir at cambazhanesine geviren içsiz nazım şaklabanlıklarına biz hayrandık.

«Çıktım semevata hâk - berber»

«İndim semevat ile beraber!»

Beyti nicemize nice zaman, yalnız Abdülhak Hâmid'in çıkarıp indirebileceği bir deha asansörü gibi görünüyordu. Yahya Kemal'e bizim saflığımızı acıdı. Ve bizi bayram salıncağında sallanan çocuklar kadar toy buldu! Kendisi tutup da (Makber) de en güzel beyit:

«Bir gün dedi ıstırab içinde»

«Ben ölmeğe gelmişim bu Hinde»

Beytidir dediği zaman, çoğumuz onun alay ettiğini sanmıştık. Kimimiz de sanıyorduk ki şair, (orijinal) görünmek için aykırı lâkirdilar söylüyor. Halbuki hakikatin hiç de öyle olmadığı sonra anlaşıldı. Zaten konuşmaktaki «cihan girane» kudreti o kadar köpüklüydü ki garabet arkasından koşması, güünce olurdu.

Ben Kemal'in ne demek istediğini, onun daima tazeleşen şu eski mısralarını ilk duyduğum dakikada anlamaya başlamıştım:

«Ey şimdî elâ gözleri süzgün, sesi çakrak»

«Kumral saçın üstünde görürsen iki üç ak»

«Git kuytu hiyabanlara, al bir kuru yaprak»

«Yadet ki seviştikî ilâhî adalarda!»

Bizim Tanzimattan sonra yetişen kalem büyüklerimizin çoğundaki garblılık tıpkı Beyoğlunun Parisliliği nev'indedir ve bize şeref verecek mahiyette değildir. Çünkü garblılığa sanılan şeyler büyük bir kısmı, sadece bir (Balkanlı laşmıya) benziyor.

İşte Yahya Kemal, millî zevki, bu farkına varılmıyan salgın karşısında korumuş bir kahraman sayarım. Bugün edebî duyguda gerçek Avrupalı tanıdığım en seçkin Türk şairi de odur. Neşil? Niçin?.. Bu suallere kısaca cevap verilemez. Gelecek yazıda aziz okuyucularla yeniden konuşacağım.

Fazıl Ahmed AYKAÇ

